

Quadern de cultura

Saber d'Europa, i fer-la

El repte i la incitació d'un ¿projecte?

La revista *Saber*, que es publica a Barcelona en una curiosa doble versió i ens en fa arribar als valencians l'edició castellana —tret del cas d'alguns quiosquers voluntariosos, que en demanen la catalana—, dedica el dossier del número 2, corresponent als mesos de març i abril, a una reflexió multidisciplinària sobre Europa i les diferents idees que juguen en i amb el seu projecte de futur.

Es tracta, evidentment, d'un tema suggestiu. Un tema procliu a l'efusió intel·lectual i a l'universalisme més fanàtic. Europa, la vella dama conspicua i

Aulof DELTRAN

complexa, té massa història a l'esquena per a poder tenir ni tan sols un poc clar l'esdevenidor. Per això se'n pot parlar amb la grandiloqüència multicolor —i amb l'encís— amb què ho fan a la revista Jacques Le Goff, Xavier Rubert de Ventós, Maria Antonietta Macciocchi, Jean Baudrillard, Abdullah Laroui i A. J. Liehm.

Una barreja brillant de reflexions, teories, contradiccions i dubtes —un bon grapat de dubtes— ens ixen al pas des de les planes de *Saber*, en una proposta que pretén ser un repte, una incitació, i que mereix, si més no, un repàs sintètic.

Europa hi apareix analitzada com el producte d'un passat densíssim, com l'estació de pas en un itinerari mogut per la contradicció entre dues tendències culturals: allò que Rubert de Ventós anomena el *sístole* particularista i la *diástole* universalista, en un article reivindicador d'una ciutadania europea única.

En la intervenció de Maria Antonietta Macciocchi en la Universitat Menéndez y Pelayo l'any 1984, que es transcriu a la publicació, hi ha una idea fonamental: la necessitat de construir una cultura europea sobre la base de l'intercanvi i la superació dels *xovinismes* nacionalistes. «El projecte dels anys vuitanta —diu la Macciocchi— hauria de consistir a fer-se amo cultural de la fantàstica maquinària àudio-televisual europea, dels nous satèl·lits i computadores, a treballar per a la circulació de la cultura, la traducció de les obres, la comunicació de les idees en tots els dominis de l'art, l'intercanvi dels professors, dels estudiants, tot això dins el pluralisme i la complementaritat de les cultures...»

Per a Jean Baudrillard, la universalitat, una aspiració tan pròpia de la cultura occidental, és també una amenaça. Així, «...aquesta pretensió d'universalitat comporta una impossibilitat idèntica de diversificació cap avall, de descentralitzar-se, i de federar-se cap amunt». Europa és, des d'aquest punt de vista, una utopia impossible, mentre els Es-

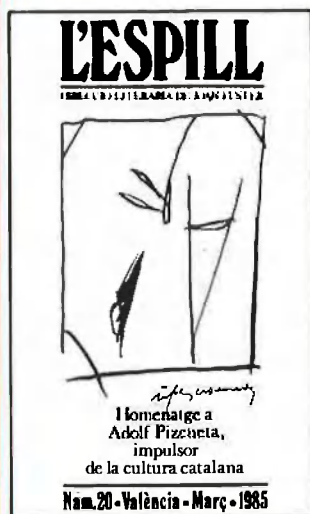
tats Units serien una *utopia realitzada*, la de la «promiscuitat, de la barreja, de la mescla nacional i racial, de la rivalitat i l'heterogeneïtat». Una utopia que es fonamenta en la «potència de la incultura», en l'absència d'història. Conclou el professor francès: «Avui, restringim massa el concepte de cultura al de l'afirmació i l'expressió (lingüística, ètnica, artística) d'una identitat. Europa ha caigut en la seva pròpia trampa de buscar una *identitat* introbable...».

Ha de venir, però, el txecoslovac A. J. Liehm a posar un punt de dramàtic realisme en tota aquesta borratxera europeïsta. No hi ha una Europa, n'hi ha dues: la de l'est i la de l'oest. I és necessari restablir les relacions intel·lectuals entre totes dues. Heus ací una qüestió important. ¿Des d'on mirem Europa? ¿Podem per exemple, nosaltres, els catalans, mirar-nos-la amb la necessària normalitat? ¿Podem aspirar a ser europeus sense aconseguir primer ser catalans? Sembla, potser, una obvietat. No ho és. La utopia europea passa per les nacions oprimides, les sense estat, les esquerpes i les traumatitzades cultures minoritzades. Qualsevol discurs, qualsevol somni, passen per aquest exercici de prosaica atenció de reivindicacions. La resta és una falla. Bonica, enlluernadora. I inútil.

L'Espill de Pizcueta

Una altra revista, *l'Espill*, aquesta vegada des de

València, monolingüe i en català, ha publicat aquests dies el número 20. Llarga n'és ja, per tant, la trajectòria. El volum en qüestió presenta, a més, una particularitat entranyable: constitueix un homenatge a un home de gran discreció i d'una especialíssima transcendència per al nacionalisme valencià. Adolf Pizcueta, nascut quasi amb el segle, ha estat darrere de la majoria de les iniciatives del valencianisme cultura i polític de la primera meitat de segle.

Citar, per exemple, *Taula de Lletres Valencianes*, l'editorial l'Estel, l'Agrupació Valencianista Republicana, *El Camí*, les Normes Ortogràfiques del 32... és citar fites en la biografia d'aquest personatge lúcida i rigorosa.

Francesc Pérez Moragon en fa una aproximació succinta però il·lustrativa. Pizcueta és, per damunt de tot, un exemple de coherència intel·lectual i patriòtica en temps difícils, sempre al dia, sempre amb els ulls oberts a l'actualitat i sempre inquiet. Així, com ell, també es fa Europa. O millor, només així és com els valencians podem fer-la.

Thomas Mann: El lector i el màgic

Enric SORIA

Eugenio Trias enumerà en una ocasió els errors imperdonables d'un escriptor als ulls del lector hispànic, més o menys: ser acceptadament burgès (ser sols acceptadament qualsevol cosa) no creure ni descreure: matisar, escriure amb claredat de coses complicades i no a la inversa, alternar la defensa amb l'esmena i, error suprem, suposar que el lector també és intel·ligent.

Thomas Mann acapara errors d'aquesta mena, i no cal dir que entre nosaltres no desperta entusias-

me. A més, se l'associa a llibres de dimensions considerables, costosos i potser inadequats per a llegir-los al llit.

Que el «mentor Germaniae» és també un magnífic autor de narracions curtes, ens ho esbrinà la indiscutiblement seductora lliçó de cinema de Visconti. Després d'això, *La mort a Venècia* tingué una certa eixida, fins i tot ací. Ara, Proa la reedita completant-ne el volum amb una altra de les més insidioses narracions de Mann, i un bell pròleg de Feliu Formosa. El conflicte que des- cabdella *La mort...* és co-

negut: l'anguniada indecisió de l'artista entre una ètica del treball que l'esterilitza i un anhel estètic d'anul·lació que ha de conduir-lo a la indiferència i a la mort. L'obra és una crònica fascinadora d'una degradació, la que produeix la plaent i perillosa bellesa de l'ambigu, del prohibit, del confús.

El caos pren ací, irònicament, com a instrument de seducció, la bellesa a primera vista més idealitzable i inofensiva: una forma clàssica. Però Mann no es dedica sols a il·lustrar les teories d'uns pensadors ben coneguts. La seua crueltat és infinitament comprensiva, és escriptor i parla amb coneixement de causa: matisa delicadament el seu ordit de suggerències, ens atrau, ens sedueix...

Màrio i el màgic té un idèntic tema: el joc d'atracció/resistència enfront del seductor, però ara el quadre esdevé una macabra caricatura; en comptes de les relacions il·lícites, però indiscutiblement elevades, entre artista i bellesa, ací un seductor imperiós i grotesc actua sobre una massa àmplia que acceptarà la subjugació fins a l'absurd i l'anihilament. La paràbola és diàfana. Mann sap fer-nos sentir la histèrica patrioteria, l'ansietat i l'abandó de la reflexió que ennuvola l'atmosfera d'aquesta Itàlia (1929) subjugada també per la voluntat d'un bergant imperiós.

Mann escorcolla narrants; en les seues planes, el lector s'hi sent reflectit, no com en un espill, sinó com en ell mateix: un estany que només llueix en la plana superfície i on cada sondeig troba més fascinadores i preocupants matèries de pregunta.